

ERKEN TANININ ÖNÜNDEYİZ

▼ Siz tam olarak ne yapıyorsunuz?

– Biz hastalık daha oluşmadan önceki döneme müdahale ediyoruz.

▼ Erken tanının ötesinde bir şeyden mi bahsediyorsunuz?

– Bu yaptığımız iş erken tanının da erken tanısı.

▼ Tamamen genlere bakarak mı yapıyorsunuz bunu? Başımıza nelerin geleceği, daha doğrusu bizi hangi hastalıkların beklediği genlerde mi gizli?

– İnsanlarda hastalığın oluşması için bir eşik var, onu geçmek gerekiyor. Tamamen genetik nedenlerle eşik geçilebilir. Bunlardan biri genetik bozukluk. Mesela bir kişide genlerinden gelen rahatsızlık olabilir. Bu, doğuştan gelen hastalık. Çocuk doğduğu anda hasta. Diğeri dışarıdan gelen hastalık. Bu bir virüs olabilir ya da yolda yürürken size kamyon çarpmış olabilir. Yani çevresel. Üçüncü grupta ise kişide genetik yatkınlık vardır. Kişi hasta olmamış, o hastalığı geçirmemiş ama o hastalığa yatkın.

Hepimizde var bu yatkınlıklar. Eğer biz bu yatkınlığı olumsuz biçimde destekleyecek bir yaşam tarzını benimseyip eşığın üzerine çıkarsak hastalanıyoruz. Şeker hastalığı, kalp hastalıkları, kanser, kemik erimesi gibi hastalıklar bu grupta.

▼ Siz yaptığınız gen testiyle kişinin hangi hastalığa yaklaştığını görebiliyor musunuz?

– Şöyle oluyor; örneğin tek bir gen

alalım. Akciğer kanserine neden olan gen olsun. Kişinin birinde yatkınlık yüksek, diğerinde düşük olsun. Akciğer kanserine yakalanabilir ikisi de. Yüksek yatkınlığı olan sigara içmez, iyi beslenirse kansere yakalanmayabilir. Düşük yatkınlığı olan kötü yaşam biçimiyle kanser olabilir.

▼ Dedem üç paket sigara içerdi, 85 yaşına kadar yaşadı derler mesela...

– Demek ki onun yatkınlığı düşükmüş. Ama yapılanlar yalnızca bunla sınırlı değil. Genetik yatkınlık testi yapıyoruz, sonra da çok iyi tanımak için kişinin yaşam biçimini ortaya koyan bir test yapıyoruz.

▼ Öncelikle genetik yatkınlık testi nasıl yapılıyor?

– Önce hemşire arkadaşımız, boyu, kiloyu ölçüyor. Yağ oranları belirleniyor. Sonra kişinin nasıl yaşadığını saptayan test yapılıyor. Bu testte her şey soruluyor.

▼ Ne gibi?

– Çok seçenekli sorular. Örneğin sigara alışkanlığıyla ilgili. Yataktan kalktıktan hemen sonra mı sigara içeriyor ya da bir sigarası yanarken farkında olmadan diğerini yakıyor mu? Sigarayla ilgili 27 soru var.

Sigara dışında yine örnek vermek gerekirse; haftada kaç kez makarna yiyor, meyve sebze yeme alışkanlıkları nasıl, alkol, çay, kahve kullanıyor mu, egzersiz yapıyor mu, işi stresli mi, işini nasıl yapıyor, uyku saatleri gibi...

▼ Çok ayrıntılı sorular.

– Evet. Çünkü kişinin yaşam biçimi böyle belirleniyor. Beslenme alışkanlıkları yaşam kalitesi belirlemek için çok

önemli. Türk mutfağı da var, suşi de var. İtalyan tarzı da var. Ayrıca geçirdiği hastalıklar, kullandığı ilaç var mı yok mu?

▼ Genetik test nasıl yapılıyor?

– Kişinin ağzının içinden doku alınıyor.

▼ Nasıl? Acıyor mu?

– Hayır. Tükürük gibi görünüyor, içten yanağa sürterek, doku örneği alınıyor. Kulak temizleme çubuğu gibi bir çubuk içten yanağa sürülüyor. Bu test sonunda kişinin verdiği yanıtlar bizler tarafından değerlendiriliyor.

▼ Genetik test için alınan örnek yurt dışına mı gönderiliyor?

– Ankara'da Hacettepe Üniversitesi'ndeki Teknokent'te bir gen laboratuvarı kuruldu. Her şey orada yapılıyor. Bu gen laboratuvarı için 3 yıl uğraştık. 4 haftada yatkınlık testi ortaya çıkıyor.

▼ Nasıl bir merkez burası?

– İleri tıp teknolojileri merkezi. GENAR biyoteknoloji ve moleküler genetik araştırma laboratuvarı. Hemen yanında da bir merkez var, TOGEN. Toplum Sağ-

lığı Genomiği merkezi. Bu iki merkez sonuçları çıkarıyor. GENAR'da doku örneği inceleniyor. Diğer merkezde ise sorulara verdiğiniz yanıtlar inceleniyor ve iki merkezin çalışması sonucu bir tablo ve rapor ortaya çıkıyor. Sonra doktorların yani bizim elimize bu bilgiler geliyor. Acaba genler risk mi oluşturuyor? Direnç mi gösteriyor? Bunu değerlendiriyoruz. Yaşam tarzı değerlendirmesinde de bir bilgi var. Bunlar da riskli olabilir avantaj da sağlıyor olabilir.

GENAR
Türkiye'nin en yüksek kapasiteli moleküler genetik laboratuvarı. On binlerce analiz yapmak mümkün. 8 saatte 3 bin inceleme yapılıyor.

5 milyon dolara en iyi merkezi kurduk

Serdar Savaş hikayesini şöyle anlatıyor: 'Adanalıyım. Kabataş Erkek Lisesi'nde okudum. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdim. Diyarbakır'a gittim. Sağlık konusunda eksiklikleri görünce kariyer planımı değiştirdim. Sağlık ocaklarında başarılı çalışmalar yaptım Diyarbakır ve Adana'da. Adana'da Türkiye'nin en genç sağlık müdürü oldum. Rahmetli Özal beni

Ankara'ya çağırdı. En genç bakan müşaviri oldum. 38 yaşındaydım. Londra'da sağlık politikaları üzerine okudum. 4 sene Avrupa Bölgesi Sağlık Sistemleri sonra Avrupa Program Direktörü olarak çalıştım. Sonra Amerika'da bulundum. Genetik alanındaki tecrübelerimi buraya taşıdım. 5 milyon dolarlık yatırım yapıldı. Türkiye'nin en iyi gen araştırmaları merkezini kurduk.